

Emperyalizm, Anti Emperyalizm ve Enternasyonalizm Üzerine Bazı Gözlemler

11.09.2024 • Güncel Müdahaleler, İşgal ve Gerici Savaşlar • Yeni Komünizm

Editörün Notu: Okumakta olduğunuz yazı, bir localhost/yenikomunizm/ okurunun kaleme almış olduğu bir makaledir. Makalenin değindiği tartışmaların öneminden dolayı okurlarımızla paylaşmayı uygun görüyoruz.

Geçtiğimiz günlerde ABD 6.Filosu İzmir’e demirledi ve buna karşı bazı protesto gösterileri düzenlendi. Bu protesto gösterilerinde öne çıkan, karşı devrimci Türkiye Gençlik Birliği’nin ABD askerlerinin başına çuval geçirmesiydi. İşin başka bir ironik yanı da bu eylemi “Hanif Marksist” Teori ve Politika çevresinin selamlaması ve bu eylemi “yetmez ama evet” türünden bir pozisyon olarak desteklemesiydi. Devamında karşı devrim ve reformizm arasında bir sarkaç olarak salınım gösteren ve ilerici safları sosyal şoven pozisyonuyla zehirleyen TKP’nin “yumurtalı eylemi” oldu. Gerek TGB gerekse de TKP eylemleriyle anti-emperyalist pozisyonda öncü, tek ve yalnız olduklarını ifade ettiler. Uzun süredir ilerici saflardan fiziksel olarak tecrit edilmiş TGB’nin ideolojik-politik olarak tecrit edildiğini söylemek maalesef mümkün değil. TKP ise saflarına diğer ilericileri çekmekten ziyade diğer ilerici-devrimci çevreleri karikatürize ederek üye ve “dostlarının” etrafına sosyal bariyerler örerek büyümenin peşinde olduğundan, eylemlerinde öncü, tek ve yalnız olduğunu sosyal medyadaki yankı odalarında tekrar dile getirdi. Çelişkilerin dünya çapındaki ve içinde bulunduğumuz siyasal ölçekteki karakterini doğru tahlil edemeyen örgütlenmiş yanlış bilinç ve örgütlenmiş yanlış çizgi olan bu iki hareketin eylemini desteklemenin doğru bir yanı yoktur. Öte yandan Teori ve Politika’nın çok değil bir ay önce “proto-faşist” olarak nitelediği TGB’ye destek atması TGB/Vatan Partisi çizgisinin ilerici çevrelerden ideolojik-politik olarak tecrit edilemediğinin açık bir göstergesidir. Öte yandan mesele anti-emperyalizm ve emperyalizm tartışmasını “anti-kapitalist olunmadan anti-emperyalist olunamaz” sloganıyla geçiştirilecek gibi değildir. Çünkü söylem veya demagoji

düzeyinde de olsa faşist hareketlerde de “anti-kapitalizm” nosyonu vardır. Bugün dünyada söylem ve demagoji düzeyinde anti-emperyalist ve anti-kapitalist olmayan faşist hareket bulmak çok zordur. Türkiye’deki faşistler ve gericiler “arkasında İsrail Amariga var” söylemini her türlü baskıya ve zulme karşı çıkan harekete karşı kullanırlar ve dünya sahnesinde cereyan eden olayları açıklamak için komplocu bu dili ve mantığı harekete geçirirler. Kapitalist-emperyalist dünya sisteminin nasıl bir sistem olduğunu, dünya sahnesinde işlerin nasıl yürüdüğünü ve bunun çeşitli siyasal ölçeklerde nasıl cereyan ettiğini kavramak için anti-emperyalist olmak gerekir. Fakat bu anti-emperyalizm; eleştirel ve bilimsel bir dünya/küresel politika anlayışına sahip olmalıdır. Sorun fiziksel ve örgütsel olarak tecrit edilmiş Vatan Partisi/TGB çizgisinin ideolojik-politik olarak da tecrit edilmesi, ilerici kitleleri zehirlemesinin önüne geçmek ve daha ötesidir. Daha ötesi ise fıkra ve Marksizmin karikatürü olmanın ötesine geçmek ve gerçek sorunları keşfetmek, bunun üzerine kararlı, bilimsel ve eleştirel bir yöntemle gitmektir. Öte yandan anti-emperyalizmin anti-amerikancılığa -ki bu meşrudur ama kesinlikle yeterli değildir- indirgendiğini vurgulamak gerekir. Ayrıca emperyalizme karşı mücadeleyi bir “kalkınmacı” model olarak sunanların da çoğunun SON TAHLİLDE kapitalist emperyalist dünya sistemi içerisinde yerini istediği söylenebilir.

Enternasyonalizm; Önce Dünya Gelir!

Öncelikle mesele, uluslararası alana bunun siyasi arka planına nasıl baktığımızdır. Daha da özelinde Türk “Dış Politikası”nın Türk “iç politikası” ile birbirlerini nasıl etkiledikleri ve nelere evrildiği meselesidir. İçinde bulunduğumuz siyasal ölçekte bir devrimcinin en önemli görevlerinden biri, kapitalist-emperyalist sistemin bu coğrafyada yürütücülüğünü yapan rejim ve devletin bölgesel savaşlarına ve ilhak projelerine engel olmak ve anti-emperyalist politikayı buradan zenginleştirmek olduğunu söylemek gerekiyor. ABD’nin kapitalist-emperyalist sistemdeki başat rolü ve buna karşı güçlü bir öfkenin olduğu doğrudur. Aynı zamanda bu başat rolün de ABD’nin her şeye muktedir olduğunu söylemek anlamına gelmediğini belirtmek gerekiyor. Uluslararası ilişkiler ve onun bir alt dalı olan uluslararası politika alanında “otomatik” ve “tanrıvari” bir ilişki ve hareket biçimi öngörmenin ve analizleri buna göre yapmanın doğru olmadığını söylemek gerekiyor.

Uluslararası ilişkilerin zengin bir alan olduğunu aynı zamanda Uluslararası İlişkiler disiplininde çalışan bilim insanlarının ulusçu ve metodolojik milliyetçi eğilimleri eleştirerek küresel politika veya dünya politikası adlandırmasını tercih ettiğini de eklemek gerekiyor. Bizler de her analizimizde “dünya sahnesi” olarak bahsettiğimiz bu düzlemi benimsiyor ve metodolojik milliyetçiliği reddediyor ve “enternasyonalizm: önce dünya gelir” diyoruz. Öte yandan bu mesele üzerine daha fazla çalışmak gerektiği gerçeğini değiştirmiyor.

Bu bizi epistemoloji meselesine getirmektedir. Kapitalizm, devlet, devletler sistemi, uluslararası ve emperyalizme ilişkin zengin tartışmaların kritik halkasına getirmektedir. Eğer uluslararası politika ve küresel politika hakkında yapılan tartışmalarda ve özel olarak ülke siyaseti ve ülke dış politikası hakkında yapılan tartışmalarda doğru bir çizgi izlenmek isteniliyorsa yapacağımız tartışmanın zenginleştirilmesi ve derinleştirilmesi elzemdir.

Yazının temel niyeti Teori ve Politika’yı yermek değildir ya da bir Doğu Perinçek eleştirisi hiç değildir. Yazının temel niyeti bir bilim olarak komünizm ve onun yeni sentezinin içinde yaşadığımız siyasal ölçekte uluslararası ilişkilere nasıl bakması gerektiğine ilişkin daha zengin tartışmalara kapı aralamasıdır, aynı zamanda bir çizgi tartışması da açmaktadır. İddiamız ilerici çevrelerin emperyalizm ve anti-emperyalizm anlayışlarının Doğu Perinçek çizgisinden ideolojik-politik olarak aşılı olmadığıdır. Aynı zamanda bilimsel bir teori olarak Marksizmin Uluslararası İlişkiler disiplindeki görece olarak zayıf konumunun üzerine gitmek gibi bir alt görevi de vardır.

DÜNYAYI ANLAMAK: EMPERYALİZM TEORİSİ YETERLİ MİDİR ?

Herhangi bir uluslararası ilişkiler teorileri kitabını aldığımızda ve Marksizm başlığını açtığımızda ağırlıklı olarak “emperyalizm” teorileriyle karşı karşıya geliriz. Marksizmin Uluslararası İlişkiler alanında ağırlıklı “emperyalizm” teorileriyle iş gördüğü doğrudur. Fakat “akademik Marksizmin” sadece “emperyalizm” teorilerinden ibaret olmadığını söylemek gerekiyor. Komünist ve ilerici saflarda “emperyalizm” tartışmaları başat bir yer kaplamaktadır. Hatta uluslararası ilişkiler teorileriyle ve uluslararası ilişkilerle cebelleşmek yerine emperyalizm teorileriyle kendilerine bir alan kapatarak yankı odasına çekilmek gibi yanlış bir pozisyon alındığı da bir gerçektir. Başta da söylediğimiz gibi bilimsel ve eleştirel bir emperyalizm teorisine sahip olunmadan anti-emperyalist olmak mümkün değildir.

İlerici ve komünist saflarda “emperyalizm teorilerini” haritalandırmak konusunda da zaaflar vardır. Tek ve yeknesak bir emperyalizm teorisi yoktur. Hatta emperyalizm teorilerinde ilerici ve komünist safların “kutsadığı” Leninist emperyalizm teorisi görece olarak marjinal bir konuma sahiptir. Bu marjinal olma durumu Lenin’in emperyalizm teorisinin geçersiz olduğu anlamına gelmemektedir. Fakat girişte söylenildiği üzere “zenginleştirilmiş bir emperyalizm teorisine” ihtiyaç duyulmaktadır. Devlet, devletler sistemi, uluslararası ve emperyalizme ilişkin sınıfsal ve politik çıktıları olan bir tartışmaya ihtiyaç vardır. Aynı zamanda bu tartışmayı koordinatlandıracak ekonomi-politik üzerine tartışmaya da gerek duyulmaktadır. Tüm bunlar ise dünya devrimini mümkün kılacak stratejik ve taktik meseleler üzerine inşa edilmelidir. Bu inşa ise bir tür “siyasi hakikat” yaratarak “ihtiyacımız olanı aldığımız bir tür pragmatizme” hapsedilmemelidir. Aynı zamanda olanı ve olanın altında yatan sebepleri anlamak için canlı, kanıtlara dayalı ve ucu açık sorularla cebelleşmeye hazır bir bilimsel-eleştirel pozisyon almak için gereklidir.

Küresel Politikayı/Dünya sahnesindeki gelişmeleri anlamak ve daha derinden kavramak için “zenginleştirilmiş bir emperyalizm teorisine” ihtiyaç vardır. Bu tartışma kapitalizmin niteliğine ve niceliğine ilişkin tartışmayla beraber yürütüldüğü kadar devlet/devlet teorileriyle de cebelleşmelidir. Uluslararası ilişkiler ve uluslararası politika özdeşliği burada yapılan hatalı bir indirgemedir. Bu indirgemenin temelinde ana-akım “realist uluslararası ilişkiler” teorilerinin devletçi ve metodolojik milliyetçi önermeleri yatmaktadır. Bu önermelere göre uluslararası ilişkilerin tek öznesi ve aktörü birer bilardo topu olarak ulusal çıkarı temsil eden ve kerameti kendinden menkul devlettir ve uluslararası ilişkilere hakim olan kaynağı belirsiz ve tarih dışı bir anarşi durumudur. Uluslararası ilişkilerde bu anarşik durum ezel ve ebedidir. Devletler ulusal çıkarı korurlar. Güvenlik devleti ve milli güvenlik devletini meşrulaştırırlar. Bu anlatı-analizin sahipleri aynı zamanda “büyük güçler” anlatısında yer yer komplocu bir dil benimserler. Devletler burada birer volan kayışı gibidirler. Devletlerin kapitalist karakteri ve bugünkü kapitalist-emperyalizmin karmaşık ve çelişik doğasının doğal ve değişmez olduğuna dair bir “burjuva düşüncesidir”: uluslararası ilişkiler teorilerindeki “realizm”. Bu “burjuva düşüncesi” dünya çapındaki eşitsizlikleri, milliyetler arasındaki eşitsizliklere indirger ve gündelik dilde metodolojik milliyetçiliği yeniden üreterek analiz yapar. Halklar arasındaki eşitsizlik ve

gerilimleri ezeli bir biçimde sunar. Uluslararası ilişkilere ve uluslararası politikaya tek müdahale aracının mevcut “devlet” olduğunu vurgular, o “devletin” politikası arkasında kitlelerin hizalanması için rıza üretmekte işlev görür.

Liberal uluslararası ilişkiler teorileri ise günümüzde popülerliğini yitirmiş gibi görünmektedir fakat bu sadece görüntüdür. Liberal uluslararası ilişkiler teorileri kapitalizme teleolojik ve ilerlemeci bir misyon yükler. Piyasa ilişkileri, mübadele ve uluslararası kurumlar arasındaki diyalog ilerledikçe barışın da ihtimali ve barışın korunması da güncel olacaktır. Kantçı bir evrenselcilik anlayışına dayandırılan bu teorinin neo-liberal olarak adlandırılan dönemde ve 90lı yılların başlarında çok popüler olduğunu ve tekrar 2000li yılların ortalarında yeniden popüler olduğunu belirtmek gerekiyor. Dünya sahnesinde çelişkilerin “açık savaş” yoluyla ele alınmadığı durumlarda liberal teoriler popüler olmaktadır fakat liberal teorilerde “demokratik olmayan ülkeler” kategorisi ve “demokratik ülkeler” kategorisi mevcuttur. Burada “demokratik ülkeler” aslında kapitalist-emperyalist ülkelerdir ve bu ülkelerin “demokratik olmayan ülkelere” savaşı bir “haktır”. Günümüzde de Ukrayna-Rusya Savaşı’nda Filistin-İsrail savaşında “otokrasiye” “köktendinciliğe” ve “otoriterliğe” karşı bir tür evrensel savaşın çığırtkanlığını yapmak da liberal uluslararası ilişkiler teorilerinin payına düşmüştür.

Melez bir teori olan “inşacılık” ise Ul teorisinde pozitivizm ve post-pozitivizm arasında salınım yapmaktadır. Ul’de kimliğin ve kimliğe bağlı olarak tanımlanan “ulusal çıkar” anlayışının önemini vurgulamaktadır. Bu “ulusal çıkar”ın çeşitli aktörler tarafından belirlendiğı iddiasıyla ortaya çıkması bu teorinin popüler olmasını sağlamış ve “demokratik” olduğu yönünde kanaatlerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu teoriye göre uluslararası gerilimlerde karşılıklı ilişki ve diyalog önemlidir ve savaş ve savaşa dayalı ortaya çıkan uluslararası sistemin yapısal özelliklerini göz ardı eden bir “diplomasi aracı” olarak da görülebilecek bir teoridir. Aynı zamanda Marksizm açısından sorunlu olarak görülen “iç politika” ve “dış politika” arasında bağlar kurar ve iç politikadaki farklı odaklar arasında bir tür “tarihsel blok” kurmaya yarayacak uzlaşa inşa etmeye odaklanır. Bu konuyu Türkiye’deki rejimin dış politikası başlığında daha fazla gireceğiz.

Uluslararası İlişkiler teorileri bu kadar değildir fakat ana-akım olan görüşler kabaca böyledir. Hem uluslararası karakteri, uluslararası örgütlerin işleyişini hem de uluslararası rengini veren yapısal ve ilişkisel zemini araştırmak için bu teorilerle cebelleşmek gerekir çünkü TV, Sosyal Medya ve çeşitli platformlarda söz söyleyen “eli çubuklu uzmanlar” bu teorilerden beslenerek analiz yapmaktadırlar. Bu teorisyenler mevcut “devleti meşrulaştıran” uluslara arasındaki eşitsizlikleri ezeli ve ebedi sayan, emperyalist ilişkiler yerine müphem bir “büyük güçler rekabeti” kavramını öne koyan, mevcut çelişkileri mistifiye ederek halkın önüne sunan bir tarz izlemektedir.

Emperyalizm teorisi-leri ise bu çerçeveden bakıldığında Uİ disiplininin eskidir. Uİ disiplini idealist bir zeminde bir burjuva dünya görüşü olarak ortaya çıkmadan evvel emperyalizm teorileri vardı. Öte yandan disiplinin kendi iç tartışmalarına üçüncü dünyacı bir bağlamda 60’lı yıllardan itibaren Marksizm esinli bağımlılık teorileri, 80’li yıllardan itibaren ise “akademik Marksist” çevreler dahil olmuştur. Bu isimlerin katkıları ve değerlendirmelerini incelemek bu yazının boyunu aşacağı için şimdilik bunları atlıyoruz. Öte yandan emperyalizm teorisinin “zenginleştirilmesi” meselesi ise devlet, devlet teorileri, devletler sistemi, uluslararası ve uluslararası ekonomi-politik tartışmalarıyla beslenmesi anlamına gelmektedir. Bu cebelleşmesi güç ve meşakkatli bir konudur. Her bir siyasal ölçeğin “dış politikası” ile uğraşmak da aynı anlamda güç bir konudur. Burada sadece tartışmaya ilişkin ön-tezler ortaya atmakta fayda vardır.

- İç politika ve dış politika ayrımı doğru değildir. İç ve dış politika aralarında diyalektik ve ilişkisel bağlantılar olan çelişkili bir bütündür.
- Her bir siyasi ölçeğin “ulus ölçeğinde” örgütlenmesi ve bu ölçeğin ilerici saflarda kabullenilmesi kabul edilemez.
- Uluslardan müteşekkil bir dünya anlayışıyla evrensel bir sınıf olan proletarya anlayışı arasında antagonist bir çelişki vardır.
- Bugünü nasıl anlamlandırdığımız ve analiz ettiğimiz meselesi geleceği de belirler. Eğer gelecekte dünya devriminin bir üssü olarak “dış politika” anlayışı sürdürülecekse “ulusçu dış politika” anlayışından kopulmalıdır.

- Emperyalizmin bugünkü kapitalist-emperyalist karakteri onun tarihin başından beri aynı karakterde olduğunu göstermez. Farklı emperyalizm biçimleri ve hareket tarzlarının kapitalizmin tarihiyle ilişkisini görmek önemlidir. Bu şu anlama gelir. Emperyalizm sadece baskı, sömürge, açık işgal ve savaş boyutlarıyla değerlendirilemez. Emperyalizme karşı mücadele buna indirgenemez.
- Emperyalizm teorisi-leri Ul disiplininden eskidir. Emperyalizm teorisini “devleti bir volan kayışı olarak” görmeden ve sınıfların ve ekonomi-politiğin uluslararası ölçekte toplumsallaşmış karakterini ciddiye alarak ele almak gerekmektedir.
- Bilimsel komünizmin yeni sentezinin “zenginleştirilmiş emperyalizm teorisi” bugünün görevleri üzerine düşünürken geçmiş sosyalist deneylerin uluslararası ilişkilerine dair daha fazla çalışma yapmalı ve geleceğe ilişkin dersler çıkarmalıdır.

KISA BİR SONUÇ

“Dış Politika” ve “Uluslararası İlişkiler” anlayışı ya da Küresel Politika anlayışları konusunda daha derinleşmiş ve zenginleşmiş anlayışlara ihtiyacımız var. Öte yandan bunlara kağıt üstünde analiz olsun diye değil devrimi haritaya koymak ve güçlendirmek için ihtiyaç duyuyoruz. Bob Avakian’ın mimarı olduğu bilimsel komünizmin yeni sentezi olan yeni komünizm önemli ilkeler-postülalar öne çıkarmıştır. Bu ilke ve bilimsel önermeler ışığında son sözlerimizi şu önermeler altında toparlayabiliriz.

- Enternasyonalizm: önce dünya gelir. Bütün çelişki ve çatışmalara önce dünya sahnesinden bakılmalıdır. Kapitalist-emperyalizm bugün geldiği safhada bir hayli toplumsallaşmış ve küreselleşmiş bir karakter göstermektedir. Sermaye birikimine eşlik eden çelişkiler uluslararası ölçekteki “anarşinin itici gücü” denilen rekabete bağlı olarak tezahür etmektedir.
- Proletarya bir nesne ya da bir “ulusal” varlık değildir. Uluslararası bir karakter taşımaktadır. Proletarya bir “siyasal özne” olacaksa kurtuluşunu insanlığın ve gezegenin topyekün kurtuluşuyla bağlantılandıracaktır. Bu yüzden tüm ulusların proletaryası önermesi geçersiz olup uluslararası proletarya kavramı yerindedir. Elbette proletaryanın yerel, bölgesel ve ulusal ölçekte mayalanan bir karakteri vardır. Fakat proletaryanın devrimci misyonu “proleter olmasından” ileri gelmemektedir. Onun siyasal karakteri ile ilgilidir. Bu siyasal

karakter de dünya çapında bir hayli toplumsallaşmış ve küreselleşmiş üretim ilişkileriyle bağlantı kurularak analiz edilmelidir.

- Uluslararası İlişkiler Teorileri ile cebelleşmek ve hakim sınıf klikleri ile uluslararası hakim sınıf klikleri arasındaki ilişkileri analiz etmek yaşadığımız coğrafyada devrimi haritaya koymak açısından elzem bir ihtiyaçtır. Uİ teorileri içerisinde azımsanmayacak miktarda “Marksist” teori de vardır fakat bunlar ufku sosyal demokrasiyi ve reformizmi aşmayan siyasal önermeler taşımaktadır. Öte yandan analiz kısmında önemli ve bilimsel komünizmin yeni sentezinin cebelleşmesi gereken başlıklar taşımaktadır.
- Emperyalizm teorisinin; devlet, devletler sistemi, uluslararası ve uluslararası ekonomi-politik açısından zenginleştirilmesi gerekmektedir. Dünyada ve yerel, bölgesel ve ulusal ölçeklerde işlerin nasıl yürüdüğüne dair bir anlayışın somut örneklerle ortaya konması gerekmektedir.
- İçinde mücadele ettiğimiz siyasal ölçekte bölgesel savaflara karşı çıkmakta ve rejimin bu bölgesel savaflardaki rolünü deşifre etmek ve buna karşı mücadele etmek çok yakıcı bir ihtiyaçtır. Bunun için “Türk Dış Politikasının” bilimsel ve eleştirel bir temelde analizi çok önemlidir. Türk Dış Politikası ne basitçe “dış güçlerin kumanda ettiği bir süreç” ne de “dış güçlerden bağımsız alt-emperyalist” bir pozisyonda ele alınamaz. Türkiye büyük kapitalist-emperyalist güçlerle “görelî-özerkliğini” koruyan-korumaya çalışan ve bölgesel hegemonya arayışında olan bir tarz izlemektedir. Dolayısıyla günümüzde anti-emperyalist olmanın birinci şartı anti-emperyalist olmaktır. Öte yandan içinde bulunduğumuz siyasal ölçekte anti-emperyalist olmanın ilk şartı bu rejime kökten bir şekilde karşı olmaktır. Çünkü mevcut rejim kapitalist-emperyalist ilişkilerin bu coğrafyadaki en önemli taşıyıcı kolonlarından ve ülke ve bölge halklarına kan, zulüm ve gereksiz acılardan başka hiçbir şey veremeyecektir.